

KURENDA

KURJI DIECEZJALNEJ WILEŃSKIEJ.

ACTA APOSTOLICAE SEDIS

DILECTO FILIO NOSTRO

Gulielmo S. R. E. Presb. Cardinali van Rossum Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Praefecto

Pius P. P. XI.

Dilecte Fili Noster, salutem et apostolicam benedictionem. Fidei propagandae studium Nobis cum sit, ut debet esse, praecipuum, singulares equidem curas cogitationesque solemus in ea omnia conferre, quaecumque ad catholicarum Missionum ordinationem atque incrementa pertinent.

Huius rei, ut missa faciamus quae in vulgus sunt cognita, temetipsum, Dilecte Fili Noster, testem in primis et conscium appellamus, quocum adhuc, cum saepe de Ecclesia Dei apostolatu ageremus, haud semel consultavimus, quem admodum hoc Missionum opus promovere usque melius liceret et catholicis hominibus familiarius cariusque efficere, iam vero ad eiusmodi propositum assequendum maxime arbitramur, ut Tibi significavimus profuturum, si hac Urbe, christiani nominis capite, universa ad spectandum proponantur, quibus cuntarum totius catholici orbis Missionum natura atque actio, loca atque res inlustrentur. Quod cum tibi ipsi videatur apte ac decore posse fieri, statuimus, ut Anno Sancto 1925 cum in hanc Almam Urbem Ecclesiae filii undique frequentissimi, ut Deo dante fore cofidimus, pietatis causa confluent, Expositio „ut aiunt“ Missionaria in Aedibus Vaticanis habeatur, quam prudentia studiosaque voluntate tua freti apparandam instruendamque tibi committimus. Tuum igitur est, Dilecte Fili Noster, iam nunc in tantum munus incumbere eaque inire consilia, quae ad rem feliciter absolvendam peropportuna duxeris. In quo non dubitamus quin suaviter acriterque, pro tuo instituto, labores, praesertim cum causa eiusmodi agatur, quae cum Dei gloria Ecclesiae decore Missionumque utilitate est summopere coniuncta. Foveat vota nostra suo patrocinio Fidelis a Sigmaringa Protomartyr Sacri Consilii a Propaganda Fide, cuius in memoriam, instituta saecularia sollemnia hoc ipso complentur die.

Caelestis interea auxilii auspicem paternaeque benevolentiae Nostrae testem tibi, Dilecte Fili Noster, iisque omnibus quos consortes sociosque in incepto persequendo delegeris, apostolicam benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die 24 mensis aprilis 1923, Pontificatus Nostri anno secundo.

Pius PP. XI.

SACRA CONGREGATIO
DE PROPAGANDA FIDE

Roma.

Port. N. 42/23.

III. me ac Rev. Domine.

Pergratum mihi est pro munere meo Amplitudinem Tuam certio-
rem facere S. S. Mum. D. N. Pium PP. XI litteris non ita pridem ad me datis
omnium catholicarum Missionum Expositionem quam vocant indixisse in
Aedibus Vaticanis anno jubilarum proximo 1925 concinnandam.

Qua in re promovenda Sanctitas Sua finem habuit omnium Christi-
fidelium voluntates erga Evangelicam praedicationem inter gentes excitare
atque augere. Siquidem vel ab ipsis catholicis non satis cognoscuntur ea,
quae ad dilatandum regnum Dei in terris pertinent, et, quum ignoti nulla
sit cupido parumque nota vix alliciant animosque moveant, Evangelii prae-
cones illa quam merentur et qua tantopere indigent fidelium omnium
conspirante prece et adjutrice opera non fulciuntur. Sperat igitur Summus
Pontifex futurum ut anno Jubilarum, cum ex omni regione frequentissimi Ro-
mam convenientes fideles, uno quasi conspectu oculis obici possint quae
opera Ecclesia ubique terrarum ad magna Redemptionis beneficia omnibus
hominibus communicanda aggrediatur, quas difficultates inveniat, quot labo-
res sustineat palmasque reportet.

Profecto animum recreant cum magnificum dilecti Pontificis inceptum,
tum etiam praevisi inde percipiendi fructus Missionibus uberrimi. Fieri enim
non potest quin Christifideles invidentes quae Missionum omnium vivam
quandam referant imaginem efficienti studio erga missionaria opera incen-
dantur.

Quo vero optatum hunc finem feliciter consequi liceat, Sacra haec
Congregatio Christiano Nomini propagando, cui propositum exsequendum
a Summo Pontifice commissum fuit, memor Dominum Nostrum Jesum
Christum omnibus Apostolis eorumque Successoribus Episcopis mandatum
dedisse praedicandi gentibus Evangelium, Tuoque confidens erga Missiones
catholicas ardenti studio, operam adjutricem a Te fidentissime expostulat.

Jam in Aedibus huius Sacrae Congregationis constitutum est „*Con-
siliium pro Expositione Missionaria*“, quod totam rerum exhibendarum prae-
parationem dirigat.

Jam Instituta et Congregationes Religiosorum, quae concreditas habent
Missiones, efficientem operam se conlatura promiserunt.

Rogatur vero A. T. ut tantum Pontificis inceptum benevolentis animo
juves ac omni favore commendatione, consilio, opera prosequaris.

Cum autem in Dioecesi Tibi commissa invenire forte liceat res ad
Missiones spectantes, vel etiam libros sive antiquos sive recentiores de
Missionibus conscriptos easve spectantes, aut etiam tabulas geographicas
aliave huiusmodi, haec omnia, quae utilia forent ad Missiones catholicas
illustrandas, Romam quatenus fieri possit mittenda cures. Quem in finem
velis aliquem cui fidem habeas indicare, qui de hisce cum supra memorato

„Consilio pro Expositione“ (Piazza di Spagna, n. 48—Propaganda, Roma VI) tractet. Sciat vero A. T. res omnes quae expositae fuerint in dominio mansuras esse illorum qui eas miserint et fideliter restitutum iri.

Expensae, quas Expositio praeparanda et instruenda requiret, non exiguae sane praevidentur; verum spem habeo non defuturos esse qui sibi honori ducant media necessaria ad hoc suppeditare, atque hac etiam ratione Missiones fovere.

Reliquum est ut A. T. rogem ut etiam a Deo opem implores implorandamque a Tuis fidelibus cures, ut divina benedictione et Beatae Mariae Virginis, Reginae Missionum, protectione omnia ex votis succedant ad laudem Dei Nostri, Sanctae Matris Ecclesiae elationem et animarum a Jesu Christo redemptarum salutem aeternam.

Fausta quaeque Tibi a Domino ominans atque adprecans.
Amplitudinis Tuae me profiteor.

Romae, ex aedibus S. C. de Propaganda Fide, die III Mai MXMXXIII, in Festo Inventionis Sanctae Crucis.

humillimum addictissimum servum

G. M. Card. vam Rossum

† Francesco Marchetti-Seliaggiàmi

Segretario.

SACRA CONGREGATIO PRO ECCLESIA ORIENTALI.

Indulgentia ditatur precula quaedam ad Russiae salutem impetrandam.

Cum infrascriptus Adessor Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali supplicem libellum Ssmo Domino Nostro Pio Divina Providentia Pio XI porrexit, ut indulgentiam impetraret tercentum dierum *toties quoties*, defunctis quoque applicabilem, ab omnibus lucranda qui devote recitaverint preculam *Salvator mundi, salva Russiam*, Спаситель мира, спаси Покцию, quae iam in usu est apud Russos emigratos tum catholicos tum dissidentes, ad obtinendam nempe salutem Russiae, Sanctissimus, in Audientia diei 24 maii 1922, annuere dignatus est „pro gratia ut in precibus“.

Datum Romae, ex aedibus huius S. Congregationis, die 24 mai 1923.
Isaias Papadopulos, Adessor.

L. † S.

Sacra Congregatio de disciplina Sacramentorum die 7 maii a. c. promulgavit decretum de processibus in causis dispensationis super matrimonio rato et non consummato nec non regulas in hisce processibus servandas (Acta, Ap. S. vol. XV, num. 8. pag 389 — 436).

Instrukcja dla audytorów i delegatów sądowych.

Na audytorów i delegatów sądowych przeważnie są wyznaczani sędziowie synodalni lub prosynodalni (c. 1574, 1581).

Kapłan, któremu się zleca pewna część sprawy (*medium causae*) do zbadania, nazywa się *auditor* lub *actorum instructor*. Często audytorowi zleca się przeprowadzenie wszystkich aktów sądowych, z wyjątkiem jednak wyroku ostatecznego (*praeter sententiam definitivam*). Audytorowie mają jurysdykcję w rozpoznawaniu sprawy: powołują świadków, badają ich i t. d. (c. 1582). Powoływanie świadków w sprawie karnej nie należy do audytora, lecz do Ordynarjusza albo, za specjalnem jego zleceniem, do sędziego (c. 1946). Zwykłym zadaniem audytora jest *acta instruere a peracta litis contestatione usque ad publicationem processus et hanc quidem inclusive, saltem si pars petierit* (Noval, *De Iudiciis*, 1920, p. 73). *Litis contestatio* przeprowadza się w zwykłym trybie przez sędziego, chociaż może być zlecona i audytorowi, z wyjątkiem jednak spraw karnych.

Przy każdym akcie procesu powinien być notariusz, podpis którego należy do ważności aktu. Notariusza wyznacza Biskup i taki tylko aktuarjusz może stwierdzać akta (c. 1585).

Większe od audytora zadanie ma *iudex delegatus*, którego się upoważnia do rozpoznania i określenia jednej lub wielu spraw w pewny sposób oznaczonych. *Iudex delegatus* „*deputatur ad unam causam vel plures quidem, sed aliquo modo determinatas, cognoscendas et definiendas*“ (Noval, op. c. p. 108). Jeżeli więc w dekrete Ordynarjusza lub sądu diecezjalnego powiedziano, że delegat ma przeprowadzić sprawę „*usque ad sententiam definitivam*“, trzeba rozumieć „*ad sententiam inclusive*“, gdyż do sędziego delegata należy ferować wyrok, chyba że inaczej jest zastrzeżone przez delegującego.

Sędzia może sobie dobrać dwóch asesorów doradców, z liczby jednak sędziów synodalnych lub prosynodalnych (c. 1575). Jeżeli Ordynarjusz wyznaczy do pewnej sprawy kilku sędziów delegatów, wszyscy muszą brać udział we wszystkich aktach tej sprawy (c. 1577).

Delegat winien okazać osobom zainteresowanym *mandatum delegationis* w obecności notariusza, który o tem uczyni wzmiankę w protokóle (c. 200, § 2, Noval, p. 112). Należący do trybunału (sędziowie, audytorowie, asesorowie, notariusze) składają wobec Ordynarjusza lub sędziego delegującego albo wobec kapłana przez nich upoważnionego, przed rozpoczęciem sprawy, przysięgę *de officio rite et fideliter implendo* (c. 1621) — *sacerdotes tacto pectore, cetéri fideles — tacto Evangeliorum libro* (c. 1622). Przysięga może być złożona wobec wikarjusza generalnego (Noval, p. 126). Gdyby w dekrete była opuszczona wzmianka o kapłanie, wobec którego należy złożyć przysięgę, audytor i delegat złożą przysięgę wobec notariusza, a ten, jak również i inni, wobec sędziego delegata lub audytora. Przed przysięgą sędzia upomni strony, świadków i biegłych o świętości aktu, o grzechu krzywoprzysięstwa i o karze za nie. Karą tą jest niedopuszczanie na przyszłość do składania świadectwa, a nawet utrata występowania w roli biegłego (c. 1622, § 2). Gdyby z rozgłoszenia sprawy

mogła uciepieć sława bliźniego albo mogła być dana przyczyna do niezgód lub zgorzenia lub też inna wyniknąć szkoda, sędzia może zmusić przysięgą świadków, biegłych, strony oraz ich zastępców i obrońców do zachowania sekretu (c. 1623, § 3).

Akta sprawy i procesu, o ile można, powinny być pisane po łacinie, pytania zaś i odpowiedzi na nie świadków i stron w ich języku (c. 1642).

Poszczególne karty procesu powinny być numerowane, podpisane przez notariusza i oznaczone pieczęcią trybunału (c. 1643, § 1). Sędzia delegowany do sprawy poszczególnej może użyć pieczęci swego urzędu (dziekana, proboszcza).

O ile sprawa została zakończona, przerwana lub odłożona na dalsze posiedzenie, akta jej należy zamknąć podpisem notariusza i sędziego lub przewodniczącego trybunału (c. 1643, § 2).

W *wezwaniu* do sądu ma być wymieniony sąd lub sędzia, pozywający strony; powinna być wyrażona sprawa przynajmniej ogólnie, podane imię i nazwisko powoda lub pozwanego, miejsca i data (rok, miesiąc, dzień i godzina), kiedy strony mają się stawić w sądzie. Pozew ma być opatrzone pieczęcią trybunału lub, jak wyżej, pieczęcią urzędu delegata i podpisem sędziego albo audytora i notariusza (c. 1715). Jeżeli wezwanie nie zawiera dokładnie powyższych danych lub nie jest należycie doręczone, samo wezwanie jak też i akta procesu są nieważne (c. 1723). Wezwanie ma być sporządzone w dwóch egzemplarzach, z których jeden należy przesłać pozwanemu, a drugi zachować przy aktach (c. 1716).

Do zawiązania sporu (*litis contestatio*) wystarczy, by strony stawiły się w sądzie i aby powód wyraził swoje pretensje, a pozwy im zaprzeczył. Przed zawiązaniem sporu sędziemu wolno przesłuchiwać świadków, chyba że jakiś bardzo ważny powód przemawia za niezwekaniem (np. gdyby świadek w innym czasie absolutnie nie mógł się stawić). — W razie niestawienia się powoda lub pozwanego sędzia wezwanie ponawia, a w wypadku nieusprawiedliwienia się wydaje dekret stwierdzający uporczywość i przystępuje do rozpoznawania sprawy zaocznie. Jeżeli chodzi o upór powoda, sędzia stwierdza uporczywość na żądanie pozwanego, promotora lub obrońcy wężła (c. 1842—1844, 1849).

Środki dowodowe (*probationes*) stanowią: zeznania świadków, dokumenty, przysięga stron, przyznanie się.

Tum actor tum reus invicem, tum etiam promotor iustitiae et defensor vinculi possunt iudici exhibere articulos, seu quaesita, super quibus pars interrogetur, quaeque vulgo *positiones* dicuntur (c. 1745, § 1).

Probationum forma et ordo seu methodus in tribunalibus ecclesiasticis usitatus consistit in eo, quod 1) utraque pars, iudice praecipiente, exhibeat eidem probationes, et quidem in iudicio contentioso simul seu intra eundem terminum probatorium; 2) iudex unicuique parti communicet alterius partis tum probationes tum responsiones seu animadversiones in facto et in iure eo tempore et ordine, quo utrinque proponuntur; 3) idem iudex, facta coniunctim vel simul omnium actorum communicatione utriusque parti earumque advocatis (c. 1858, 1859), ferat decretum conclusionis in causa, quo claudit stricte dictum terminum probationis causae, et aperit periodum seu terminum defensionis et discussionis causae (Noval, op. c. p. 310).

Nie można dopuścić do zeznań *świadków* niezdolnych, którymi są nieletni (*impuberes*) — chłopcy przed 14-ym, a dziewczęta przed 12-ym rokiem skończonym i chorzy umysłowo. Podejrzanyi świadkami, a więc niedopuszczalnymi są: wyklęci, krzywoprzysięscy, pozbawieni czci, po wyroku orzekającym lub skazującym na karę, nie zasługujący na wiarę z racji swych złych obyczajów, wrogowie danej strony. Incapaces są osoby zainteresowane w danej sprawie, którzy wspierali daną stronę, spowiednicy, krewni lub powinowaci w linii prostej w każdym stopniu, a w bocznej do pierwszego stopnia (c. 1757). Krewni i powinowaci są świadkami zdolnymi tylko w sprawach małżeńskich swoich krewnych (c. 1974).

Przed badaniem *świadków* strony nawzajem podadzą sobie ich nazwiska (c. 1763), w sprawach jednak karnych dopiero po złożeniu przez promotora oskarżenia.

Tylko po złożonej przysiędze delegat przystępuje do przesłuchania *świadków*; sprawdza ich osoby na mocy pozwów; jeśli strona przeciwna odrzuciła jakiego świadka, zapisuje to do protokołu. Strona może wykluczyć (*reprobare*) świadka w ciągu trzech dni od chwili, kiedy została o nim zawiadomiona. Trzeba jednak sprawdzić, czy wyłączenie świadka ma podstawę, w przeciwnym bowiem razie protestu strony nie należy uwzględnić (c. 1764).

Pytania rzeczowe sędzia delegat albo sam od siebie stawia, albo też trzyma się pytań przesłanych przez Kurję lub przez obrońcę węzła małżeńskiego podanych; koperty z pytaniami otwiera sędzia tuż przed przesłuchaniem (c. 1968).

Protokół o zeznaniach pisze się w pierwszej osobie imieniem świadka (c. 1778).

Świadków przesłuchuje się osobno (c. 1772), o ile można w nieobecności stron (c. 1771). *Świadkowie* mogą zmienić protokół swego zeznania przed podpisaniem (c. 1780). Po skończonym przesłuchaniu protokół należy przeczytać każdemu z osobna *świadkowi*, który podpisuje swoje zeznanie; następnie każde zeznanie podpisuje sędzia i notariusz (c. 1780).

Testis primo interrogari debet non modo de generalibus personae adiunctis, hoc est, de nomine, cognomine, origine, aetate, religione, conditione, domicilio, sed etiam quae ipsi cum partibus in causa sit necessitudo; deinde deferendae sunt interrogationes, quae causam ipsam respiciunt et sciscitandum unde et quomodo ea quae asserit, habeat cognita (c. 1774).

Pytania powinny być krótkie, jasne, niezawile, niepodstępne, wykluczające wszelką sugestję, nie obrażające osób, zastosowane ściśle do sprawy (c. 1775).

Jeżeli strony nie były obecne przy zeznaniu *świadków*, *świadectwa* ich mogą być, po przesłuchaniu wszystkich *świadków*, zaraz ogłoszone na mocy osobnego dekretu sędziego (c. 1782).

Zeznanie jednego *świadka* nie stanowi zupełnego dowodu, chyba że jest kwalifikowany, zeznający o sprawach swojego urzędu zaprzysiężonego i publicznego, gdyż ten podwójny warunek jest podstawą prezumpcji prawa (Noval, op. c. p. 354). Wystarczającym natomiast dowodem będzie zgodne zeznanie dwóch lub trzech poważnych i zaprzysiężonych *świadków*, jeżeli *świadczą* na mocy własnego bezpośredniego poznanie, jak

np. świadkowie de visu et auditu proprio, nie zaś świadkowie de credulitate (ope coniecturae rationalis), de fama vulgata, de auditu ab aliis (c. 1791).

Jeżeli się ma tylko połowiczne dowody, np. świadectwo jednego świadka, strona może złożyć przysięgę uzupełniającą (iuramentum suppletorium), zwłaszcza gdy chodzi o określenie stanu wolnego, świeckiego lub zakonnego danej osoby (c. 1829, 1830).

Po ukończeniu postępowania dowodowego przed wyrokiem mają miejsce następujące czynności: urzędowe ogłoszenie aktów procesu, zamknięcie sprawy (conclusio in causa) i dyskusja.

Ogłoszenie aktów procesu polega na tem, że sędzia daje stronom i ich adwokatom przejrzeć w swej lub notariusza obecności akta procesu nawet te, które dotychczas pozostawały tajne. Tak np. w procesie karnym w czasie śledztwa przynajmniej nazwiska świadków przed ogłoszeniem aktów powinny być zachowane w tajemnicy (c. 1858, 1859, Noval, op. c. p. 403).

Zamknięcie sprawy jest wówczas, kiedy strony na zapytanie sędziego oświadczą, że nic nie mają więcej do powiedzenia, t. j. że wszystkie środki dowodowe są już wyczerpane, albo kiedy upłynie czas przepisany na składanie dowodów, albo jeśli sędzia oświadczy, że sprawa jest dostatecznie wyjaśniona. O zamknięciu sprawy sędzia wydaje osobny dekret (c. 1860).

Następnie sędzia wyznacza czas do obrony, która się składa na piśmie po jednym egzemplarzu sędziom, promotorowi i obrońcy węzła, a nadto strony wręczają sobie wzajemnie odpisy swojej obrony (c. 1863). Obrona nie powinna zajmować miejsca nad cztery strony jednego arkusza o 40 linjach na każdym. Gdyby strony, po zamianie egzemplarzy obrony, chciały dać sobie odpowiedź, dadzą ją na piśmie formatu o połowę mniejszego, aniżeli obrona.

Sędzia pozwoli stronom na odbycie dyskusji w oznaczonym przez się czasie i sam tą dyskusją kieruje wobec notariusza. Przedtem zaś strony powinny dać sędziemu wykaz kwestyj, na które ma się odbyć dyskusja. Będzie to krótkie wyjaśnienie głównych wątpliwości, nie zaś petraktowanie całej sprawy. Artykuły, podane przez powoda, sędzia komunikuje pozwanemu i odwrotnie. Pierwszy mówi powód lub jego adwokat, a następnie pozwany lub jego obrońca (Noval, op. c. p. 406, 407).

Jeżeli strony w oznaczonym czasie nie przedłożą obrony, albo nie przystaną na zdanie i sumienie sędziego, ten, gdy się przekona, że sprawa jest wyjaśniona, może in causis contentiosis wydać wyrok (c. 1867). Sędzia dopiero wówczas może wyrokować, kiedy ma moralną pewność co do jakości danej sprawy. Pewność tę opiera na aktach i dowodach. Sufficit certitudo moralis, quae non tollit omne dubium, sed dumtaxat prudentem dubitationem seu gravem erroris formidinem. In iudicando iudex sequi debet magis legitima documenta quam id quod ipse novit tanquam privata persona (c. 1869, Noval, op. c. p. 409—411).

Wyrok ma się rozpoczynać od wezwania imienia Bożego, następnie ma być podane imię i nazwisko sędziego lub nazwa trybunału, imię i nazwisko powoda, pozwanego lub pełnomocnika z oznaczeniem miejsca zamieszkania oraz imię i nazwisko promotora i obrońcy węzła, jeżeli biorą udział w sądzie; potem należy podać treść sprawy i żądania stron oraz

sformułować umotywowane postanowienie wyroku (*pars dispositiva sententiae*). Wreszcie oznacza się miejsce sądu i data (dzień, miesiąc i rok). Wyrok podpisuje sędzia lub sędziowie, jeśli ich było więcej, i notariusz (c. 1874). W taki sam sposób ma być sporządzany i wyrok przedstanowczy (*sententia interlocutoria*) c. 1875). — Wyrok należy jaknajprędzej ogłosić. Trzy są sposoby ogłoszenia wyroku: albo sędzia wzywa strony *ad audiendam sententiae lectionem sollemniter factam a iudice pro tribunali sedente*; albo zawiadamia strony, że wyrok znajduje się w kancelarii trybunału, gdzie mogą same tam go odczytać, a nawet żądać odpisu, albo może też sędzia odesłać odpis wyroku wprost do stron interesowanych przez woźnych lub przez pocztę (c. 1897). Sędzia powinien mieć dowód piśmienny, kiedy wyrok został zakomunikowany stronie, a to ze względu na apelację, którą strona w przeciągu 10 dni od zawiadomienia może przedłożyć sędziemu, który ferował wyrok (c. 1881).

Wyrok wtędy dopiero ma być wykonany, kiedy sędzia wyda w tym celu dekret, który może się mieścić w samym wyroku albo też może być osobno wydany (c. 1918).

Sententiam executioni mandare debet per se vel per alium Ordinarius loci in quo sententia primi gradus lata est (c. 1920). „*Ordinarius loci*“ — id est *Episcopus aut Vicarius Capitularis, etsi de illa non cognoverint, aut ipsemet Vicarius Generalis, qui, quamvis iudicandi potestate careat, gaudet tamen potestate executiva; non autem Officialis aut alius quilibet ex tribunali collegiali, nec Delegatus Apostolicus, nec multo minus, delegatus inferior. Uno verbo iure communi Codicis, iudici qui sententiam tulit non competit hoc ipso, ut iure veteri, nec eo quod sit iudex, potestas exsequendi sententiam, sed ea reservatur Ordinario loci, in quo sententia primi gradus, id est primae instantiae, lata est* (Noval, op. c. p. 460).

Instrukcja dla sędziów śledczych w sprawach karnych (c. 1933 — 1946).

Przedmiotem sądu karnego są występki publiczne (c. 1933, § 1). Prześstępstwem publicznem nazywa się występki publicznie znany lub ten, który się zdarzył w takich okolicznościach, że ukryć się nie może (c. 2197).

Trybem procesu karnego nie mogą być rozpoznawane występki przewidziane w kan. 2168 — 2194: non residentes, concubinarii, in officiis negligentes (officia divina, sacramenta, correctio errantium, cura pauperum, institutio puerorum, cura aegrotorum, munditia in ecclesiis, cathetica institutio), delicta plectenda suspensione ex informata conscientia.

Sędzia śledczy (*inquisitor*) wyznacza się wówczas, kiedy występki nie jest notoryczny (znany publicznie) i nie jest zupełnie pewny (c. 1939), w przeciwnym bowiem razie pomija się wstępne dochodzenie śledcze i oskarżenie wnosi promotor iustitiae, jedyny oskarżyciel w sprawach karnych (c. 1934).

Śledztwo przeprowadza się na podstawie doniesienia. Każdy wierny może donieść zwierzchnikowi o występku w celu otrzymania zadosyćczenia z powodu doznanej szkody lub naprawienia zgorszenia (c. 1935, § 1). Nie wolno tacić przestępstw, kiedy do wyjawienia ich zmusza prawo lub gdy chodzi o niebezpieczeństwo, zagrażające wierze i dobru społecznemu

(c. 1935). Trzeba więc donieść, gdy np. kto szerzy przewrotne zasady, należy do sekt wrogich Kościołowi i t. p.

Donos może być przedstawiony ustnie lub piśmiennie. Donosiciel powinien doniesienie podpisać. Sędzia, wzywając donosiciela, zapytuje go, czy uznaje pismo za swoje. Donoszący powinien dostarczyć środków dowodowych, stwierdzających prawdziwość występkę, oraz wskazać świadków. Należy się przekonać o uczciwości donosiciela.

Przeprowadzenie badania zleca się sędziemu śledczemu i ogólnie utrzymuje się w zwykłych normach sądowych, wskazanych w sekcji 1, księgi IV Kodeksu (c. 1959).

Sędziemu towarzyszy wyznaczony przez Biskupa notariusz, który redagowane przez się akta sprawy podpisuje łącznie z sędzią śledczym.

Sędzia może sobie sam dobrać dwóch asesorów, z pośród jednak sędziów synodalnych lub prosynodalnych (c. 1575, Noval, De Iudiciis, p. 64, 516), może też korzystać z rad i wskazówek promotora.

Wszyscy, biorący udział w śledztwie, a więc: sędzia, asesorowie, notariusz. składają przed rozpoczęciem sprawy przysięgę, że spełnią wiernie swój obowiązek i zachowają tajemnicę. Świadkowie składają przysięgę, że będą świadczyl wiernie i zachowają sekret. Nie można donosicieli traktować jako świadków. Donosiciel jest raczej stroną, niż świadkiem. W sprawach kryminalnych strony nie składają przysięgi.

Badanie trzeba prowadzić sekretnie i z największą ostrożnością, aby nie rozgłosić występkę i nie narazić na niesławę dobrego imienia (c. 1943). Dla uniknięcia rozgłosu nie należy badać więcej świadków, aniżeli do tego zmusza konieczność.

Co do egzaminu świadków, o ile pozwala natura śledztwa, przestrzegają się zwykle normy procesu. Nie może jednak sędzia zarządzić konfrontacji świadków z oskarżonym, gdyż śledztwo kończy się przed zapoznaniem oskarżonego.

Wszelkie dowody zbierają się bez przesłuchania oskarżonego — „in scio reo et inauditio” (Noval, op. c. p. 514). Akta sądowe przejrzy oskarżony dopiero w późniejszym stadium procesu, po wniesieniu oskarżenia przez promotora.

Głównym obowiązkiem sędziego śledczego jest zbadanie, czy rzeczywiście zaszedł fakt, który się zarzuca oskarżonemu, i czy ten jest winien (factum criminis et imputabilitas seu reitas inquisiti).

Przed zamknięciem dochodzenia sędzia może, o ile zajdą jakie trudności, zasięgnąć rady i zdania promotora a nawet może mu pokazać akta sprawy (c. 1945). Po zakończeniu śledztwa sędzia przysyła Ordynariuszowi akta dochodzenia, t. j. cały materiał dowodowy, oraz swoją opinię super veritate facti denuntiati et vera imputabilitate personae, cui factum tribuitur (Noval, op. c. p. 517).

Powyższe instrukcje, dla łatwiejszego zachowania przepisów Kodeksu, podają się Wielebnemu Duchowieństwu do przestrzegania w procesach sądowych.

Wilno, dn. 8 sierpnia 1923 r. Nr. 3359.

X. Chalecki,
Kancelarz Kurji.

† Kazimierz,
w/z Biskup Wileński,
Wik. Gen.

DZIEŁO ŚW. DZIECIĘCTWA.

Kraków, Kleparz 19.

Do Najprzewielebniejszej Kurji Biskupiej w Wilnie.

Jak wiadomo, Polska odzyskawszy byt samoistny ma zamiar podobnie jak inne narody katolickie wypełnić swoje obowiązki względem krajów misyjnych. By na przyszłość mieć stały przyrost zelatorów do tej sprawy już wdrożonych niema lepszego środka, jak zawczasu młodzież do tej akcji zaprawić. Dlaczego Francya, dlaczego Belgja, Holandja, Niemcy i Włochy takie sumy co roku na misye składają? Bo tam ludzie już od młodego do tego są wprawieni. Od Dzieci zaczynają. Te, wyrósłszy, zapisują się do stowarzyszeń misyjnych dla dorosłych. Nie rozumieją inaczey, brać udział w akcji misyjnej uważają za jedną z potrzeb swego życia chrześcijańskiego. Istnieje w Polsce od roku 1876 stowarzyszenie misyjne dla dzieci, zwane Dziełem św. Dzieciństwa P. Jezusa, zaprowadzone przez Księży misjonarzy św. Wincentego a Paulo krakowskich, dla ratowania dzieci pogańskich, umożliwienia im chrztu świętego i wychowania chrześcijańskiego, z czego kraje pogańskie mają stały przyrost chrześcian. Stowarzyszenie to zwłaszcza w ostatnich czasach przepięknę w Polsce się rozwija. Dowodem załączony rocznik styczniowy, wykazujący jaką sumę potrafiły dzieci polskie na to Stowarzyszenie złożyć (8.000.000 Mk. przeszło), z tego w ostatnim kwartale przeszło 5.000.000 Mkp.. Jest to dowód rozszerzenia tego dzieła w Polsce już znacznego, gorliwości dzieci i księży oddających się temu Dziełu nie miernej. Stowarzyszenie to jeszcze nie we wszystkich djecezjach jednakowo jest rozbudzone i uprawiane. Jak rocznik wykazuje, niewiele jeszcze jest rozpowszechnione w diecezjach b. Królestwa Polskiego i na Litwie.

W imię ratowania dzieci pogańskich, przysporzenia jak najwięcej dusz Chrystusowi i imię dobra duchownego samych członków, ożywienia ich duchem żarliwości chrześcijańskiej o zbawienie świata i zrozumienia potrzeb chrześcijańskich, niżej podpisany Dyrektor krajowy tego Stowarzyszenia prosi najgoręcej Najprzewielebniejszą Kurję o łaskawe zalecenie tego Stowarzyszenia Wielebnemu Duchowieństwu diecezjalnemu. Obowiązki członków są minimalne małe a przywileje księży kierowników bardzo wielkie.

Waszej Biskupiej Mości

najuniżeńszy

ks. Hugo Król C. M.

Dyrektor krajowy Dzieła św. Dzieciństwa P. Jezusa.

Kraków, dnia 9 kwietnia 1923 r.

E. mus Episcopus Luceoriensis et Żytomiriensis notum facit sacerdotem suae diocesis Franciscum Rutkowski gravissima delicta committere et a divinis suspensum esse.

Delegat Rządu na ziemię Wileńską dn. 2. VIII. 23. L. dz. 2275 komunikuje Kurji, że dla uzyskania kredytów rządowych na odbudowę i remont gmachów kościelnych należy złożyć w Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych możliwie ściśle preliminarze obliczone w złotych polskich. Preliminarze powinny być ułożone w ścisłym porozumieniu z konserwatorem, którego opinia w zakresie konserwacji zabytków budowlanych i architektonicznych jest niezbędna. Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych polecono wejść w bezpośrednie porozumienie z Kurją w sprawie kredytów na rok przyszły.

Z polecenia J. E. Ordynarjusza Kurja prosi Wielebne Duchowieństwo o popieranie Stowarzyszenia Chrześcijańsko - Narodowego Nauczycielstwa.

Dnia 16 marsa 1923 r. Rada Ministrów wydała dekret o rozciągnięciu obowiązku szkolnego na ziemię wileńską. W myśl tej uchwały, w celu stopniowej realizacji uchwały, Kuratorjum Wileńskie prosi Kurję Diecezjalną o wezwanie WWXX Proboszczów do uświadamiania ludności w sprawie obowiązku szkolnego, jak również prosi o przypomnienie szkodliwości zabierania dzieci ze szkół przed końcem roku szkolnego. Kuratorjum informuje, że kompetencje Rady szkolnej tymczasowo pełnią inspektorowie szkolni powiatowi, kompetencje opieki szkolnej — kierownicy szkół powszechnych, wreszcie, że spisu dzieci w wieku szkolnym w tym roku na ziemi wileńskiej nie będzie (Kuratorjum Okr. Szk. Wil. 2. 6. 1923. L. 9006/23 II).

Ordynarjat poleca PP.WW. Duchowieństwu, aby, po porozumieniu z miejscowymi władzami szkolnymi, możliwie intensywnie pomagało w wykonaniu rezolucji Sejmu Ustawodawczego co do obowiązkowego sadzenia drzew na wiosnę i w jesieni (Odezwa Min. W. R. i O. P. z d. 9 maja r. 1923. Dz. Ust. z d. 12 list. r. 1921. Nr. 89).

Wykazy zmarłych dla izb skarbowych.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Skarbu z d. 20 drudnia 1922 r. w porozumieniu z Ministrami Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Pocht i Telegrafów w sprawie współdziałania urzędów stanu cywilnego i urzędów gminnych przy wymiarze podatku spadkowego (Dz. Ust. R. P. z d. 22 stycznia 1923 r. Nr. 6 str. 73) wydali polecenie urzędnikom stanu cywilnego, aby co miesiąc (między 1 a 5 każdego miesiąca) wysyłał na specjalnych blankietach do Powiatowych Urzędów Skarbowych Podatków i Opłat Skarbowych wykazy zmarłych w swoich parafjach za każdy ubiegły miesiąc według formularzy, które należy otrzymać we właściwych urzędach skarbowych (w Wilnie odnośne formularze można otrzymać w urzędzie skarbowym, ul. Mickiewicza 3, pokój 58). — Wypełnia się pierwsze 7 kolum, wpisując zaraz po wciągnięciu aktu zejścia do księgi metrycznej wyszczególnione dane. — Po upływie każdego miesiąca wykaz podpisany zaopatruje się w pieczęć i najpóźniej d. 5 każdego następnego miesiąca przesyła się urzędowi skarbowemu, który też i pokrywa opłaty pocztowe należne za tę korespondencję. W tym celu na każdej przesyłce na

przedniej stronie koperty należy umieścić napis: „Urzędownie — opłatę pocztową uiścić adresat“. Jeśliby w jakim miesiącu nikt nie umarł, to należy o tem powiadomić urząd skarbowy. — Wykazy powyższe mają być przesłane do odnośnych urzędów skarbowych zaczynając od 1 stycznia roku bieżącego.

Izba Skarbowa Wileńska komunikuje, że zgodnie z okólnikiem Ministerstwa Skarbu z d. 7-VI-23 r. L. 2115 opłaty stemplowe od wyciągów z ksiąg metrykalnych od d. 1 lipca r. b. wynoszą 6.000 mk.

Kurja Biskupia Wojsk Polskich przesyła do wiadomości następujące pismo M. S. Wojsk. Dep. X z d. 30/V. 23 r. L. 14253/Pob.

W myśl Rozp. M. S. Wojsk. Dep. X L. dz. 1007/Pob. z 22/III. 1922 poz. 265 ogłoszonego w Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 17/1922. poz. 265 zezwoleniem na zawarcie związku małżeńskiego mają się wykazać przed władzami cywilnymi i kościelnymi tylko ci szeregowi, którzy służą czynnie w wojsku lub należą do zapasu, t. j. tacy, którzy przy przeglądzie zostali uznani za zdatnych do służby, jednak z powodu zapełnionego kontyngensu nie mogli być powołani do pełnienia czynnej służby (art. 7 i 8 Tymcz. Ustawy o powsz. ob. służby wojskowej).

Szeregowi rezerwy i pospolitego ruszenia wszystkich roczników oraz popisowi przed przeglądem wojskowo-lekarskim, t. j. przed poborem nie potrzebują na zawarcie związku małżeńskiego zezwolenia od władz wojskowych.

PP WW. XX. Dziekani proszeni są o przysłanie dokładnych spisów parafij, kościołów (tytuł), kaplic i duchowieństwa w dekanacie. Trzeba wskazać liczbę wiernych w każdej parafji według ostatniego spisu, pocztę i stację kolejową; co do duchowieństwa — nazwisko, imię, lata (urodzenia, święceń, officii), miejsce zamieszkania. — Kurja prosi o zwrócenie jej uwagi na te usterki, jakie są w rubryceli.

Z KURJI DIECEZJALNEJ WILEŃSKIEJ.

Wilno, dnia 8 sierpnia 1923 r. Nr. 3370.

X. Lucjan Chalecki,

*Szambelan J. Św.
Kanclerz Kurji.*
